

a badatelské partnerky Lenky J. Budilové, ale i u dalších studentů a/nebo pedagogů ze Západočeské univerzity v Plzni, kteří jsou možná někomu známi jako představitelé svébytného a dnes již bohužel neexistujícího badatelského centra označovaného jako plzeňská antropologická bulharistika. Knihu uzavírají medailonky autorů a anglické a bulharské resumé. Většina kapitól práce je průběžně doprovázena řadou dobových i současných fotografií a dalšího obrazového materiálu, který vhodným způsobem doplňuje samotný text.

Téma českých a slovenských krajanů v Bulharsku a česko-bulharských vztahů bylo v československé etnografii, etnologii, bulharistice a dalších společenskovedních a historických disciplínách relativně populární. To je patrné mimo jiné z dlouhého výčtu monografií, sborníků, překladů, konferencí, symposií, dílčích studií a referátů, které se vymezenému tématu v zemích bývalého Československa před rokem 1989 věnovaly. Po změně režimu ale nastalo na česko-slovenské straně této vědecké „družby“ jisté ochlazení zájmu – naši badatelé a instituce se najednou začaly „dívat na západ“ (s. 176) a vazby na Bulharsko a bulharská témata z jejich badatelského hledáčku vypadly. Ukázalo se ale, že jen na čas. Dnes – a recenzovaná publikace je toho nejlepším příkladem – jsou bulharistická bádání u nás i u našich východních sousedů opět „v kurzu“.

Je patrné celkem zřejmé, že recenzovaná kniha je hodna pozornosti všech badatelů a studentů, jejichž předmětem zájmu jsou Češi a Slováci v Bulharsku, ať už je jejich užší specializace jakákoli. Kniha Češi a Slováci v Bulharsku sice pravděpodobně nebude atakovat pozici bestselleru, protože z podstaty svého specifického

zaměření zkrátka neosloví masu čtenářů, jsem nicméně přesvědčena, že jde o počin jednoznačně přínosný, který bude pro některé čtenáře zajímavým a přínosným pramenem informací, pro jiné zase inspirací pro jejich vlastní, ať již publikační či výzkumné, aktivity.

Tereza Lančová

TerezaLancova@seznam.cz

Jaroslav Kříž: Česká Amerika. Chicago

Epocha, Praha 2022, 312 s.

Na podzim roku 2022 vyšla v pražském nakladatelství Epocha v pořadí druhá monografie Jaroslava Kříže, která se svým tématem zaměřuje na život našich krajanů v americkém Chicagu (první, *Stríčky z českého Chicaga*, autor vydal společně a s Lenkou Křížovou Procházkovou v roce 2017). Kříž navazuje především na Ivana Dubovického a jeho publikaci *Češi v Americe a česko-americké vztahy v průběhu pěti staletí* (Praha 2018), na práce Leoše Šatavy, V. Papouška, J. Polišínského a J. Nesvadbíka a dalších. Literatura s identickým tematickým zaměřením ale vzniká ve větší míře od počátku 20. století, a to především z pera českých krajanů, kteří se z Ameriky (či z jiné části světa) vrátili zpět do staré vlasti, nebo těch, kteří v zahraničí zůstali natrvalo a měli potřebu zachytit své osobní vzpomínky či historii česk(oslavensk)ých imigrantů v dané oblasti.

Křížova monografie, kterou sám autor popisuje jako politickou, hospodářskou a sociokulturní sondu do vývoje české menšiny, se zabývá osudem Čechů, kteří se rozhodli hledat štěstí za velkou louží

a na rozdíl od prací uvedených v přehledu výše se zabývá výhradně prostorem města Chicaga a jeho přímého okolí (později připojených městských částí). Časově je sledované období vymezeno především lety 1848–1945. Text je proložen velkým množstvím archivních materiálů osobní povahy: deníky, cestovní deníky, dopisy do staré vlasti a naopak do Nového světa, fotografie, palubní lístky na loď, jízdenky na vlak, nebo například týdenní menu, které se podávalo při cestě lodí. Hned za začátku autor vymezuje metodiku a prameny, o něž se celý text knihy opírá. Dodává, že publikované informace jsou založeny také na jeho vlastním terénním výzkumu, který provedl v letech 2014–15.

Kříž člení knihu do čtyř hlavních kapitol. V úvodní kapitole, *Česká emigrace do USA*, autor představuje vůbec první emigranty českého původu do zámoří – příkladně Augustina Herrmana. Dále se zaměřuje především na samotnou cestu Čechů do vysněného ráje, do Spojených států amerických, mapuje jednotlivé přístavy, popisuje každodennost při cestě lodí z Evropy do Ameriky nebo obecně definuje, kdo byli emigranti odcházející ze staré vlasti. Zmiňuje také praxi tzv. lodních agentů, kteří veřejnosti toužící po emigraci zprostředkovávali informace a služby s tím související, případně dohazovačů, kteří stejné služby nabízelí v cíli cesty.

Kapitola nazvaná *Historie města Chicaga a vývoj českých čtvrtí* je historickou sondou do vývoje města. Kříž zmiňuje například původ názvu města Chicago, demografické a statistické údaje znázorňující rychlý růst města, ale především osudy jednotlivých osad – později městských částí jako Praha, Pilsen, Cicero, Berwyn a další česká sídliště, pro českou menšinu

typickou výstavbu kostelů, ale také velký požár města Chicaga, který transformoval budoucí metropoli v moderní město. Tato kapitola ilustruje to, co bude představeno v následujících – silné postavení české menšiny v Chicagu. Ta se zde, dle pramenů, s nimiž Kříž pracuje, usadila v roce 1852.

Hospodářství a dělnictvo je názvem kapitoly, v níž se Kříž věnuje otázkám spojeným se zaměstnáním Čechů v Chicagu, zaměstnaností jako takovou, otázkou pracovních podmínek a také odborů, s nimiž se pojí nutné zmínky o časopisech vydávaných českým dělnictvem opět pro české dělnictvo v Illinois. Neopomíná důležité historické události, jichž se čeští dělníci účastnili, například 1. květen 1886, kdy v Chicagu stávkovalo na 40 000 dělníků za osmihodinovou pracovní dobu. Okrajově se věnuje politickému založení a smýšlení dělnictva v USA. Představuje i české podnikatele a živnostníky žijící v Chicagu. Jde o jména jako Karel Fouček, Josef Vaska nebo Vavřinec Blahník, či později Josef/Joseph Peklo nebo Karel/Charles Salz. V samostatné podkapitole obsírně představuje na příkladu Augusta Geringera, majitele české tiskárny, život jednoho z českých podnikatelů.

Kapitola nejrozsáhlejší a svým způsobem poslední, co do historického vhledu do života krajanů v Novém světě, nese název *Sociokulturní a náboženský život Čechů v Chicagu*. Autor v ní nejdříve představuje jednotlivé spolky, které v Chicagu působily (Sokol, český vojenský spolek, Slovanská lípa, Umělecký klub a další) a které dále rozděluje podle klíče navrženého E. Drašarovou. Jak sám autor podotýká, zmapovat existenci všech českých spolků na území Chicaga je takřka nemožné a on

sám obdobnou ambicí ani nemá. V této části je věnována pozornost také náboženství a jeho praktikování mezi Čechy a českým periodikům (opět výhradně okrajově a přehledově). Autor zmiňuje kontakty se „starou vlastí“ a společenské události pořádané zde po vzoru těch v Československu, příkladně sokolské slety. Představuje množství českých umělců a významných osobností, kteří mezi krajskou komunitu do Chicaga zavítali (za všechny Alfons Mucha, Emil Holub nebo T. G. Masaryk). Zvláštní oddíl je věnován politikům vycházejícím z české komunity, přičemž zevrubně se seznamujeme s životem člena Kongresu Adolpha Joachima Sabatha a samozřejmě chicagského starosty Antonína Josefa Čermáka. Poslední část této kapitoly chronologicky popisuje události důležité pro českou komunitu v Chicagu, počínaje požárem města v roce 1871, přes založení Českého národního hřbitova, až po druhý odboj. Dovídáme se také o vystavění pomníku K. H. Borovského v tak zvaném *downtown*, shromáždění na podporu samostatného českého státu nebo o havárii parníku Eastland.

Jednotlivé kapitoly jsou řazeny tematicky – jako celky zastřešující určitý vybraný problém. V rámci nich zpravidla platí, že jednotlivá podtémata na sebe navazují především chronologicky podle

časové osy. V prvních kapitolách tak Kříž líčí cestu Čechů ze staré vlasti až do Chicaga krok po kroku, později se zaměřuje spíše na jednotlivé tematické celky. Monografie má logickou návaznost a dobře se v ní vyhledává i v případě, že má čtenář zájem o seznámení jen s některými pasážemi. Informace o Chicagu jako takovém jsou propojeny s fakty o tom, co dané události znamenaly pro českou komunitu. Výpovědi jednotlivých krajanů se objevují ponejvíce v první polovině knihy, dále jejich funkci zastupují především fotografie a plakáty. I vzhledem k jazyku můžeme knihu zařadit na hranici mezi odbornou a populárně naučnou literaturou, což zřejmě bylo autorovým cílem.

Monografie *Česká Amerika: Chicago* je cenným příspěvkem, neboť přináší ucelený historickoetnologický exkurz do světa českých krajanů v Chicagu, největším českém městě co do množství obyvatel mimo hranice České republiky. Kniha koncipovaná jako faktografie zakládající se dílem na historických materiálech, dílem na doposud k tématu vydané literatuře, dobře plní účel vzhledu do české historie Chicaga napříč takřka dvěma staletími, a to jak pro laickou, tak odbornou veřejnost.

Anna Jagošová

anickajagosova@centrum.cz